

Smurtas prieš neįgalius vaikus: ES teisės aktai, politika ir programos

Santrauka

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 24 straipsnyje visiems vaikams Europos Sąjungoje (ES) garantuojama bendra teisė į apsaugą, ji reiškia teisę laisvai reikšti savo nuomonę, palaikyti santykius su savo tėvais ir teisę į tai, kad su vaikais susiję veiksmai būtų atliekami paisant jų interesus. 3 straipsnyje visiems ES fiziniams asmenims garantuojama teisė į jų fizinę ir psichinę neliečiamybę, o 26 straipsnyje pripažįstama neįgaliųjų teisė naudotis priemonėmis, kuriomis užtikrinama jų integracija ir dalyvavimas bendruomenės gyvenime.

Naudodamiesi savo pagrindinėmis teisėmis, neįgalūs vaikai susiduria su didelėmis kliūtimis. Dažnai jie atskiriami nuo visuomenės, kartais atskirai nuo savo šeimų gyvena vaikų globos arba kitose įstaigose. Neįgalūs vaikai negali naudotis pagrindinėmis, pvz., sveikatos ir švietimo, paslaugomis, susiduria su stigmatizuojančiu elgesiu ir patiria diskriminaciją, taip pat seksualinį, fizinį ir psichologinį smurtą.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra (FRA) atliko smurto prieš neįgalius vaikus tyrimą,

daugiausia dėmesio skirdama tokio smurto paplitimui, formoms, priežastims ir aplinkai. Šioje santraukoje pateikiamos pagrindinės FRA tyrimo išvados, o su išsamiomis išvadomis galima susipažinti ataskaitoje *Violence against children with disabilities: legislation, policies and programmes in the EU* (Smurtas prieš neįgalius vaikus. Teisės aktai, politika ir programos Europos Sąjungoje, žr. papildomą informaciją).

Smurtas prieš neįgalius vaikus: su pagrindinėmis teisėmis susijęs klausimas

Tarptautinėse ir Europos teisinėse ir politikos sistemose pripažįstama, kad politikos formuotojai ir specialistai turi ypatingą dėmesį skirti smurto prieš neįgalius vaikus klausimui. Jungtinių Tautų (JT) vaiko teisių konvencija (angl. CRC) ir JT neįgaliųjų teisių konvencija (angl. CRPD) yra labai svarbios užtikrinant, kad neįgalūs vaikai būtų apsaugoti nuo smurto; viena konvencija yra konkrečiai susijusi su vaikais,

Duomenų rinkimas ir aprėptis

Per šį tyrimą FRA atliko visų 28 ES valstybių narių duomenų ir dokumentų analizę, nagrinėjo teises ir politines nuostatas, kuriomis sprendžiama smurto prieš neįgalius vaikus problema, taip pat nacionalines tokio smurto prevencijos ir apsaugos nuo jo priemones.

Be to, naudojant pusiau struktūrizuotus klausimynus buvo apklausti konkretūs suinteresuotieji subjektai iš nacionalinių paskirtųjų įstaigų, atsakingų už Neįgaliųjų teisių konvencijos (NTK) įgyvendinimą. Šie pokalbiai buvo surengti 13 ES valstybių narių: Austrijoje, Bulgarijoje, Čekijoje, Danijoje, Italijoje, Jungtinėje Karalystėje,

Kroatijoje, Lenkijoje, Lietuvoje, Nyderlanduose, Portugalijoje, Slovėnijoje ir Švedijoje.

Atsakymus pateikė šie suinteresuotieji subjektai: valdžios institucijos, sveikatos, švietimo specialistai ir paslaugų neįgaliems vaikams teikėjai; pilietinės visuomenės organizacijos, įskaitant neįgaliesiems atstovaujančias organizacijas; tėvų organizacijos; paramos aukoms organizacijos; vaiko teisių srityje dirbančios NVO; taip pat įvairios žmogaus teisių įstaigos, pvz., nacionalinės žmogaus teisių ir ombudsmeno institucijos.

o kita – su neįgaliaisiais. Vaiko teisių konvenciją ratifikavo visos ES valstybės narės, o nuo 2015 m. rugsėjo mėn. Neįgaliųjų teisių konvenciją ratifikavo 25 ES valstybės narės. 2010 m. ES taip pat prisijungė prie Neįgaliųjų teisių konvencijos; tai reiškia, kad konvencija dabar yra sudedamoji ES teisinės tvarkos dalis, o visi ES teisės aktai ir praktika turi atitikti joje nustatytus reikalavimus.

Pagal abi šias JT konvencijas įsteigtos ir jų įgyvendinimą užtikrinančios įstaigos kai kuriose savo bendrosiose ir baigiamosiose pastabose dėl susitariančiųsioms šalims skirtų ataskaitų išsamiau aptarė smurtą prieš neįgalius vaikus klausimą. Valstybės narės taip pat įvairiais būdais pripažino poreikį užtikrinti neįgaliųjų vaikų apsaugą, pvz., nustatė baudžiamąją atsakomybę už smurtą arba parengė nacionalinę kovos su smurtu politiką. Savo vėliausiai pateiktose baigiamosiose pastabose Europos Sąjungai Neįgaliųjų teisių konvencijos komitetas rekomenduoja ES imtis būtinų priemonių, kad negalios aspektai būtų perkelti į visus teisės aktus, politiką ir strateginius dokumentus dėl kovos su smurtu, piktnaudžiavimu ir išnaudojimu.

Smurtą prieš neįgalius vaikus sudėtinga įrodyti, nes oficialioje statistikoje duomenys apie šiuos vaikus iš esmės neatsispindi. Neįgaliųjų vaikų skaičius pateikiamas tik keliuose patikimuose šaltiniuose – taip yra dėl pasenusių ir įvairių negalios apibrėžčių, dėl to, kad nėra patikimų duomenų apie negalią, visų pirma apie neįgalius vaikus, rinkimo būdų, taip pat dėl skirtingų požiūrių į duomenų apie negalios paplitimą įvairiose šalyse rinkimą. 2011 m. Pasaulinėje ataskaitoje apie negalią, kurioje cituojamas 2004 m. Pasaulinės ligų naštos tyrimas, nurodyta, kad pasaulio mastu vidutiniškai 5,1 % vaikų nuo gimimo iki 14 metų turi vidutinę arba sunkią negalią. Tai apytiksliai yra 93 mln. vaikų visame pasaulyje. Bendro šaltinio, kuriame būtų pateikiami duomenys apie neįgalius vaikus ES, nėra.

Atrodo, kad duomenų apie smurtą prieš neįgalius vaikus mastą taip pat nėra daug, tačiau šiame tyrime dalyvavę respondentai nurodė, kad tokie vaikai yra dažnai išnaudojami. UNICEF nurodo, kad neįgalūs vaikai, palyginti su sveikais vaikais, susiduria su tris keturis kartus didesniu pavojumi patirti fizinį ir seksualinį smurtą, taip pat būti neprižiūrimi.

„Atrodo, kad neįgalūs vaikai yra labai pažeidžiami, daug labiau pažeidžiami nei visi kiti vaikai.“ (Vaiko teisių NVO atstovas, Nyderlandai)

„Jie tikrai patiria smurtą. Tai <...> labai rimta. Be to, akivaizdu, kad nagrinėjami atvejai sudaro tik nedidelę faktinio skaičiaus dalį <...> Tai yra daug didesnė problema, nei manome.“ (Klinikinis psichologas, Čekija)

Neįgalūs vaikai gali tapti smurto aukomis įvairioje aplinkoje, įskaitant mokyklas, namus arba vaikų globos įstaigas. Palyginti su suaugusiaisiais, visi vaikai yra pažeidžiami dėl savo vystymosi etapo, riboto veiksnio ir priklausomybės nuo tėvų arba kitų globėjų. Ši padėtis yra dar sudėtingesnė tais atvejais, kai vaikas turi negalią. Neįgalūs vaikai patiria didesnį smurtą, taip pat susiduria su konkrečių formų smurtu dėl negalios, jis skiriasi nuo sveikų vaikų patiriamo smurto. Šioms formoms priskiriamas išankstinio nusistatymo dėl negalios skatinamas smurtas, suvaržymai, seksualinis išnaudojimas atliekant kasdienės higienos procedūras, smurtas gydymo metu, taip pat vaistų perdozavimas. Tyrimas rodo, kad neįgalūs vaikai ypač kenčia nuo psichologinio, seksualinio ir fizinio išnaudojimo, dėl kurio jų gyvenimas gali būti sužlugdytas.

„Neįgalūs vaikai yra vieni labiausiai stigmatizuojamų ir marginalizuojamų vaikų ir galima teigti, kad visuomenė juos rizika yra daug didesnė būtent todėl, kad visuomenė juos ignoruoja ir yra neįgiamai nusiteikusi jų atžvilgiu.“ (Valdžios institucijos atstovas, Bulgarija)

Dėl socialinės izoliacijos ir stigmos, taip pat specifinės neįgaliųjų vaikų padėties ir didesnės priklausomybės nuo priežiūros (namuose, vaikų priežiūros centruose ir globos įstaigose) didėja įvairiais motyvais pagrįsto smurto prieš juos rizika. Dėl negalios vaikai dažnai tampa „lengvais taikiniais“, nes gali neturėti savisaugos įgūdžių, jiems gali būti trukdoma pranešti apie smurtą arba jų skundai gali būti vertinami kaip nerimti. Lytis ir etninė kilmė, migranto arba socialinis ir ekonominis statusas gali būti laikomi papildomais riziką didinančiais veiksniais. Dėl šių veiksnių padidėja smurto rizika, o jų poveikis dar labiau padidėja tais atvejais, kai vaiko apsaugos tarnybos tinkamai nereaguoja į konkrečius neįgaliųjų vaikų poreikius, – nesvarbu, ar taip yra dėl tokių vaikų nepasiekiamumo, ar dėl apmokytų specialistų trūkumo.

„Nustatėme, kad <...> juodaodžiui nepilnamečiui, turinčiam specialių ugdymo poreikių ir kilusiam iš neturtingos šeimos, tikimybė būti išmestam iš mokyklos yra 168 kartus didesnė nei mergaitei, kilusiai iš turtingesnės šeimos ir neturinčiai specialių ugdymo poreikių.“ (Respondentas iš nacionalinės žmogaus teisių įstaigos, Jungtinė Karalystė)

Neįgalūs vaikai dažnai į vaiko apsaugos paslaugas ar iniciatyvas, kuriomis siekiama pasirūpinti aukomis tapusiais sveikais vaikais, neįtraukiami kaip tikslinė grupė. Dėl šios priežasties labiau tikėtina, kad neįgalūs vaikai nebus priskirti nei prie bendrų vaiko apsaugos paslaugų, nei prie konkrečių neįgaliesiems skirtų paslaugų gavėjų. Be to, paslaugas neįgaliesiems vaikams dažnai teikia keletas organizacijų arba skirtingų institucijų, kurios tinkamai nekoordinuoja savo veiksmų.

„Pavyzdžiui, gali būti taip, kad trys vaikų globos įstaigos veikia toje pačioje srityje, tačiau nepalaiko ryšių dalydamosi informacija, nesitaria dėl konkrečių atvejų ar nekoordinuoja kai kurių veiksmų aspektų. Šių įstaigų veikla būtų daug veiksmingesnė, jeigu jos užmegztų ryšius, sukurtų tinklus ir keistųsi informacija.“ (Respondentas iš nacionalinės žmogaus teisių įstaigos, Kroatija)

Vaiko apsaugos sistemose, ataskaitų teikimo mechanizmuose ir paramos aukoms tarnybose dažnai neatsižvelgiama į neįgalių vaikų poreikius, todėl

subjektai, siekiantys gauti pagalbą, bandantys pranešti apie išnaudojimą arba apginti savo teises, susiduria su papildomomis kliūtimis. Europos Komisijos diskusijoms skirtame dokumente *Coordination and cooperation in integrated child protection systems* (Koordinavimas ir bendradarbiavimas integruotose vaiko apsaugos sistemose) atkreipiamas dėmesys į poreikį užtikrinti, kad nacionalinės vaiko apsaugos sistemos būtų prieinamos į pažeidžiamą padėtį patekusiems vaikams, įskaitant neįgalius vaikus.

Pagrindinės išvados ir įrodymais pagrįstos rekomendacijos

Remdamasi savo tyrimu, FRA mano, kad politikos formuotojai ir atitinkami suinteresuotieji subjektai toliau nurodytose veiksmų srityse daugiau dėmesio turėtų skirti pastangoms kovoti su smurtu prieš neįgalius vaikus ir veiksmingai apsaugoti juos nuo išnaudojimo ir atskirties visoje ES.

Labiau integruotų vaiko apsaugos sistemų sukūrimas

Smurto prieš neįgalius vaikus prevencijos ir kovos su juo priemonės yra veiksmingiausios tuomet, kai jos yra holistinės ir kompleksinio pobūdžio. FRA tyrimas rodo, kad veiksmuose turi dalyvauti visi subjektai, kurie atlieka kokį nors vaidmenį vaiko gyvenime, pradedant šeimomis, bendruomenėmis, specialistais ir vaiko globos įstaigomis ir baigiant visuomene apskritai, ir šie veiksmai turi būti skirti tiems subjektams.

Smurto prieš neįgalius vaikus rizika gali padidėti ir dėl kitų veiksnių, pvz., vaiko lyties, socialinės ir ekonominės padėties, etninės kilmės arba priklausymo migrantų šeimoms. Todėl svarbu pripažinti įvairius rizikos veiksnius, imtis prevencinių priemonių ir sukurti paslaugas ir priemones, kurios sudarytų sąlygas teikti visapusišką paramą. Dauguma respondentų pabrėžė, kad ankstyvos intervencijos sistemos dažnai yra netinkamos neįgaliems vaikams, nes jas taikant nėra galimybių greitai nustatyti rizikingas situacijas ir taip pat greitai reaguoti į jas.

Vaiko apsaugos tarnybos atlieka lemiamą vaidmenį užtikrinamos, kad būtų tinkamai patenkinti neįgalių vaikų poreikiai. Tačiau kartais jos nesugeba pasirūpinti konkrečiais neįgalių vaikų poreikiais ir dažnai yra neprieinamos tiek dėl fizinio jų prieinamumo, tiek dėl reikalingų įgūdžių turinčių arba tinkamai apmokytų darbuotojų trūkumo.

Teikiant bendras paslaugas neįgaliems vaikams ar suaugusiems neįgaliesiems ir taikant jiems priemones, dažnai nepaisoma konkrečių neįgalių vaikų paramos poreikių arba kliūčių, su kuriomis jie susiduria, o tai gali užkirsti jiems kelią naudotis paslaugomis.

Spręsdamos smurto prieš neįgalius vaikus problemą, valstybės narės vadovaujasi įvairiais politiniais požiūriais. Kai kurios valstybės narės neįgalių vaikų apsaugą įtraukia į vaiko apsaugos politiką, o kitos šį klausimą sprendžia priimdamos su neįgaliųjų teisėmis susijusias politines nuostatas; dar kitos valstybės narės suformulavo konkrečias politines nuostatas, kuriomis siekia kovoti su smurtu prieš visus vaikus mokyklose ar namuose. Nors šiose bendro pobūdžio politinėse nuostatose pripažįstama, kad neįgaliems vaikams kyla didesnė smurto rizika, vis dėlto jose dažnai nenustatoma konkrečių priemonių. Dauguma respondentų patvirtino, kad politinėms nuostatoms turėtų būti suteikiamas holistinis tikslas, jos turi būti taikomos visiems vaikams, įskaitant neįgalius, taip išvengiant atskirų įvairioms vaikų grupėms skirtų priemonių (nuodugni analizė pateikiama išsamios ataskaitos 2.2, 3.1, 3.3 ir 4.6 skirsniuose).

FRA nuomonės

Spręsdamos smurto prieš neįgalius vaikus problemą, ES valstybės narės turėtų vadovautis integruotu požiūriu. Neįgaliems vaikams arba suaugusiems neįgaliesiems skirtose bendrose politinėse nuostatose reikėtų pripažinti, kad neįgalūs vaikai susiduria su didesne smurto rizika, be to, jose reikėtų nustatyti konkrečias specialias priemones ir prieinamas paramos paslaugas. Toks integruotas požiūris padeda užtikrinti, kad neįgalių vaikų apsauga taptų bendros nacionalinės vaiko apsaugos sistemos sudedamąja dalimi ir kad visos smurto aukomis tapusiems vaikams skirtos priemonės ir paramos paslaugos būtų kuriamos atsižvelgiant į vaikų amžių, lytį ir negalią.

Vaiko apsaugos tarnybos neįgaliems vaikams ir jų šeimoms turėtų teikti visapusišką paramą. Jos taip pat turėtų atsižvelgti į kitus aspektus, dėl kurių galėtų padidėti smurto prieš vaikus rizika, pvz., lytį, etninę kilmę ir socialinę ir ekonominę padėtį. Į prevencijos programas būtų galima įtraukti ankstyvos intervencijos programas, informuotumo didinimo priemones, mokymą apie atsakingą tėvystę (motinystę) ir paramą šeimai, taip pat poilsio programas.

ES valstybės narės turėtų užtikrinti, kad valdžios institucijos stebėtų neįgalių vaikų padėtį, visų pirma tiek, kiek ji susijusi su smurtu. Jos, kai tinkama, turėtų pagal Neįgaliųjų teisių konvencijos 33 straipsnio 2 dalį nustatyti nepriklausomus stebėsenos mechanizmus, taip pat įsteigti nacionalines žmogaus teisių institucijas.

Teisinių ir politinių sistemų, skirtų neįgalių vaikų apsaugai, tobulinimas

Respondentai nurodė įvairias problemas, kylančias sprendžiant smurto prieš vaikus klausimą ir užtikrinant, kad būtų vykdomas veiksmingas baudžiamasis persekiojimas už nusikaltimus jiems. Tai yra problemos, susijusios su neįgalių vaikų, kaip patikimų liudytojų, vertinimu teisme, apmokytų specialistų trūkumu, atitinkamoms amžiaus grupėms skirtų priemonių skundų padavimo mechanizmų nebuvimu ir retais pranešimais apie smurto atvejus.

FRA tyrimas rodo, kad dauguma ES valstybių narių negalią ir amžių laiko smurtinius nusikaltimus sunkinančiais veiksniais. ES galioja keletas direktyvų, susijusių su neįgalių vaikų apsauga nuo smurto. Direktyva 2011/93/ES dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija ir Direktyva 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai (Aukų teisių direktyva), siekiama tam tikru lygmeniu suderinti baudžiamosios teisės nuostatas, įskaitant nuostatas dėl paramos aukomis tapusiems vaikams, pranešimo apie nusikaltimus ir nusikaltėlių baudžiamojo persekiojimo.

Tik 13 ES valstybių narių baudžiamuosiuose kodeksuose neapykanta dėl negalios aiškiai priskirta prie nusikalstamų veikų. Tik keliose iš šių valstybių narių nusikaltimas dėl neapykantos atskiriamas nuo pagrindinio nusikaltimo ir už jį nustatomos griežtesnės bausmės, taip pabrėžiant su neapykanta susijusių nusikaltimų sunkumą; daugumoje valstybių narių su neapykanta susiję motyvai apibrėžiami kaip sunkinanti aplinkybė.

Europos Komisija patvirtino politinius dokumentus tiek dėl vaiko teisių politikos, tiek dėl negalios politikos; tai yra atitinkamai ES vaiko teisių darbotvarkė ir Europos 2010–2020 m. negalios strategija. Abiejuose dokumentuose pateikiamos nuorodos į neįgalių vaikų teises. Be to, Komisija sudarė dvi valstybių narių atstovų grupes (vaiko teisių ekspertų grupę ir neįgaliųjų teisių grupę), kuriose sudaromos galimybės bendradarbiauti ir keistis informacija, žiniomis ir gerąja patirtimi. Būdama Neįgaliųjų teisių konvencijos šalis, ES privalo, atsižvelgdama į savo kompetenciją, laikytis konvencijoje nustatytų įpareigojimų. Baigiamosiose pastabose dėl ES pradinės ataskaitos Neįgaliųjų teisių konvencijos komitetas konkrečiai rekomendavo visose su negalia susijusiose strateginėse nuostatose aptarti ir į jas integruoti neįgalių berniukų ir mergaičių teises.

Europos Parlamente veikia dvi tarpžinybinės grupės – viena sprendžia su vaikais, o kita – su negalios politika susijusius klausimus. Šios struktūros, diskutuodamos ir imdamosi veiksmų, galėtų daugiau dėmesio skirti neįgaliems vaikams, visų pirma apsaugos nuo smurto klausimams (žr. išsamios ataskaitos 1 ir 2 skyrius).

FRA nuomonės

ES valstybės narės turėtų užtikrinti, kad paramos aukoms tarnybos, taip pat teisminiai ir neteisminiai teisių gynimo mechanizmai būtų visapusiškai prieinami smurto aukomis tapusiems neįgaliems vaikams ir jų šeimoms. Įgyvendindamos aktyvią informavimo politiką, jos taip pat turėtų skatinti pranešti apie incidentus ir juos registruoti. Teisių gynimo mechanizmuose reikėtų numatyti tinkamas su amžiumi ir negalia susijusias nuostatas ir profesionalios paramos teikimą.

Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad specialiai apmokyti darbuotojai dalyvautų tiriant smurto prieš neįgalius vaikus incidentus, apie kuriuos pranešta, ir toliau imtųsi priemonių, įskaitant dalyvavimą atliekant individualų vertinimą, kurio reikalaujama pagal Aukų teisių direktyvą.

Valstybės narės privalo užtikrinti, kad amžius ir negalia būtų laikomi seksualinį smurtą sunkinančiais veiksniais, kaip nustatyta Direktyvoje dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija. Jos turėtų apsvarstyti galimybę negalią vienodomis sąlygomis priskirti prie kitų nusikaltimų dėl neapykantos formų ir nustatyti griežtesnes bausmes už nusikaltimus dėl neapykantos, kaip siūloma FRA teminiame dokumente Equal protection for all victims of hate crime – The case of people with disabilities (Vienoda visų nusikaltimų dėl neapykantos aukų apsauga. Neįgaliųjų atvejo tyrimas).

Europos Komisija turėtų apvarstyti galimybę į būsimą ES vaiko teisių darbotvarkės ir kitų vaiko teisių politikos peržiūrą įtraukti išsamią teisėmis pagrįstą neįgalių vaikų strategiją. Atliekant Europos 2010–2020 m. negalios strategijos laikotarpio vidurio peržiūrą reikėtų aptarti aiškias neįgalių vaikų teisių apsaugos, skatinimo ir įgyvendinimo priemones, ypatingą dėmesį skiriant smurto prevencijai.

Ryšių neįgalių vaikų klausimais palaikymo centro įsteigimas ir koordinavimo užtikrinimas

Respondentai pabrėžė, kad, siekiant užkirsti kelią smurtui prieš neįgalius vaikus, labai svarbu sukurti holistinę sistemą, kuri vienytų visas vaiko apsaugos srityje veikiančias įstaigas. Į tokią sistemą reikėtų įtraukti neįgaliųjų organizacijas ir organizacijas, kurios atstovauja neįgaliems vaikams ir jų šeimoms. Respondentai pabrėžė, kad bendradarbiavimas turi būti pradedamas strategijų ir veiksmų planų rengimo etapo pradžioje ir tęsiamas faktiškai įgyvendinant politiką ir teikiant paslaugas.

Neįgaliems vaikams skirtas paslaugas dažnai kuria įvairūs subjektai. Siekiant išvengti dubliavimo arba spragų, labai svarbu užtikrinti reguliarių ir koordinuotą bendradarbiavimą. Tačiau respondentai atkreipia dėmesį į tai, kad prastas bendradarbiavimas dažnai trukdo veiksmingai teikti paslaugas, kad trūksta oficialių koordinavimo mechanizmų arba jie neįgyvendinami praktikoje ir kad dažniausiai bendradarbiaujama neoficialiai ir nesinaudojant bendradarbiavimo kanalais. Oficialūs koordinavimo mechanizmai net ir tais atvejais, kai veikia, dažnai nepadedą pašalinti neįgaliems vaikams kylančios konkrečios smurto ir tapimo smurto aukomis rizikos. Specialistams paprastai trūksta kompetencijos ir žinių, kad galėtų tinkamai imtis priemonių susiklosčius su galima rizika susijusioms situacijoms ir neįgalių vaikų išnaudojimo atvejais.

Be to, respondentai atkreipė dėmesį į tai, kad nėra bendrų specialistų grupėms, pvz., policijos, socialiniams, sveikatos ir švietimo darbuotojams, taikomų procedūrų, ir pabrėžė, kad dažnai nėra net bendro supratimo, kaip nustatyti neįgalių vaikų išnaudojimo atvejus ir kokių priemonių imtis dėl jų (žr. išsamos ataskaitos 2.2, 2.3, 4.4 ir 4.5 skirsnius).

FRA nuomonės

ES valstybės narės turėtų apvarstyti galimybę įsteigti nacionalinį ryšių neįgalių vaikų klausimais palaikymo centrą, kaip siūloma Vaiko teisių konvencijos bendrojoje pastaboje Nr. 9, siekiant užtikrinti tinkamą visų – viešųjų ir privačių – subjektų, kurie neįgaliems vaikams teikia paslaugas ir paramą, koordinavimą. Šis ryšių palaikymo centras turėtų glaudžiai bendradarbiauti ir koordinuoti veiklą su nacionalinėmis už Neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimą atsakingomis institucijomis, kaip apibrėžta konvencijos 33 straipsnyje.

Siekdamos palengvinti tokių nacionalinių ryšių palaikymo centrų darbą, valstybės narės galėtų vietos lygmeniu sukurti už nacionalinės politikos ir priemonių įgyvendinimo priežiūrą atsakingų institucijų koordinavimo tinklą, kuris padėtų bendromis jėgomis ir visapusiškai reaguoti į smurto atvejus ir užtikrinti tinkamus įvairių specialistų gebėjimus vertinant rizikingas situacijas. Į tokius koordinavimo mechanizmus galėtų būti įtraukiami sveikatos, socialinio ir švietimo sektorių specialistai, teisminės institucijos, socialiniai darbuotojai, paramos aukoms organizacijose dirbantys specialistai, taip pat duomenų apsaugos pareigūnai ir neįgaliems vaikams ir jų šeimoms atstovaujanti organizacijų atstovai. Tai padėtų išvengti fragmentuotos reakcijos ir pagerintų neįgaliems vaikams skirtų paslaugų koordinavimą.

Valstybės narės turėtų apvarstyti galimybę standartizuoti įvairių už smurto prieš neįgalius vaikus prevenciją ir reagavimą į tokį smurtą atsakingų institucijų operatyvines procedūras, pvz., sudaryti tikslinius susitarimo memorandumus, kuriuose būtų aiškiai apibrėžtos pareigos, procedūros ir perdavimo mechanizmai. Kitas veiksmingas būdas skatinti bendradarbiavimą – privalomų mokymo kursų, kuriuose dalyvautų įvairiose srityse dirbantys specialistai, rengimas.

Visuomenės požiūrio keitimas, įvairovės skatinimas ir kova su izoliacija

Smurtas prieš neįgalius vaikus yra įvairių formų ir atsiranda įvairioje aplinkoje. Respondentai nurodė įvairias smurto priežastis, susijusias tiek su išankstiniu nusistatymu pagrįstu visuomenės požiūriu ir žinių arba supratimo apie negalią nebuvimu, tiek su specialistų ar atskirų asmenų požiūriais, kurie grindžiami „kitokių“ žmonių netoleravimu.

Pasak respondentų, dėl socialinės atskirties ir izoliacijos didėja smurto prieš neįgalius vaikus įvairioje aplinkoje rizika. Jie atkreipė dėmesį į tai, kad dėl neįgalių vaikų institucinės izoliacijos ribojama jų sąveika su visuomene, trukdoma visapusiškai informuoti jų apie negalią ir didinti visuomenės supratimą šiuo klausimu.

Respondentai taip pat pabrėžė, kad neįgalūs vaikai, kurie yra pažeidžiami kitais aspektais dėl savo socialinio ir ekonominio statuso, etninės kilmės, migranto statuso arba lyties, susiduria su didesne smurto rizika (žr. išsamios ataskaitos 3.2 skirsnį ir 4 skyrių).

FRA nuomonės

ES valstybės narės ir ES turėtų parengti prieinamas informuotumo didinimo kampanijas, kad informuotų apie Neįgaliųjų teisių konvenciją, skatintų įvairovę, kovotų su išankstiniu nusistatymu ir spręstų visuomenėje vyraujančios stigmatos ir neįgalių vaikų izoliacijos problemą. Tokios kampanijos turėtų būti skirtos visuomenei, tėvams, vaikams, taip pat valstybės pareigūnams ir su šiais vaikais dirbantiems specialistams. Šias kampanijas galėtų organizuoti įvairios nacionalinės institucijos, pvz., atitinkamos ministerijos, nacionalinės žmogaus teisių įstaigos, NVO ir duomenų apsaugos pareigūnai.

Į vaikus orientuotų prevencijos priemonių ir vaikų dalyvavimo skatinimas

Tyrimas rodo, kad ES valstybės narės nustatė įvairias skirtingoms grupėms skirtas kovos su smurtu prieš neįgalius vaikus priemones, kuriose dalyvauja ir patys vaikai. Tačiau neįgalių vaikų dalyvavimas integracinėje veikloje ne visada užtikrinamas. Respondentai atkreipė dėmesį į tai, kad dėl izoliacijos neįgalūs vaikai dažnai yra pašalinami iš formaliosios ir neformaliosios veiklos, kuria vaikai mokomi nustatyti riziką ir reaguoti į smurtą.

Respondentai nurodo, kad neįgalūs vaikai nesuaprinta, kas yra išnaudojimas kaip pagrindinis rizikos veiksnys. Dauguma neįgalių vaikų negali žinoti, kad tam tikras elgesys yra nepriimtinas, visų pirma seksualinio išnaudojimo atveju.

Neįgalių vaikų ir suaugusių neįgaliųjų dalyvavimo skatinimas yra vienas pagrindinių Vaiko teisių konvencijos ir Neįgaliųjų teisių konvencijos ramsčių. Respondentai mano, kad, nepaisant duomenų apsaugos pareigūnų, NVO, nacionalinių žmogaus teisių įstaigų ir kitų subjektų pastangų, neįgaliems vaikams vis

dar nesuteikiama galimybių pareikšti savo nuomonę. Jeigu neįgaliems vaikams neleidžiama pareikšti nuomonės, į juos neatkreipiamas dėmesys politiniuose planavimo dokumentuose, o dėl neprieinamų bendrų paslaugų jų poreikiai nepatenkinami. Respondentai atkreipia dėmesį į tai, kad svarbu neįgalius vaikus įtraukti į veiklą, kuria jie būtų skatinami visuotinai dalyvauti visose gyvenimo srityse, taip siekiant užtikrinti smurto prevenciją ir suteikti neįgaliems vaikams priemones, kuriomis naudodamiesi jie galėtų atpažinti smurtinius incidentus ir pranešti apie juos (žr. išsamios ataskaitos 2.5 skirsnį ir 3 bei 4 skyrius).

FRA nuomonės

ES valstybės narės, bendradarbiaudamos su pilietinės visuomenės subjektais, turėtų parengti tinkamas švietimo programas, kuriomis būtų didinamas neįgalių vaikų pasitikėjimas ir gebėjimas ginti savo teises, siekiant padėti jiems atpažinti rizikingas situacijas ir netinkamą elgesį, ir nustatyti, kaip ir kur ieškoti patarimo ir ginti savo teises. Tokiose programose turėtų būti pateikiama informacija apie santykius ir seksualumą, kad neįgalūs vaikai galėtų atskirti tinkamą ir netinkamą seksualinį elgesį.

Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad švietimo programos smurto, patyčių ar apskritai vaiko teisių klausimais būtų lengvai prieinamos neįgaliems vaikams, nepaisant jų negalios, ir atitiktų lyties ir kitus aspektus, pvz., etninę kilmę ir (arba) priklausymą migrantų šeimoms.

Atsižvelgdamos į savo įsipareigojimus pagal Vaiko teisių konvenciją ir Neįgaliųjų teisių konvenciją, valstybės narės turėtų užtikrinti, kad rengiant ir įgyvendinant įstatymus ir politiką, teikiant paslaugas ir taikant priemones, kuriomis sprendžiama smurto prieš neįgalius vaikus problema, taip pat atliekant šių įstatymų ir politikos įgyvendinimo, paslaugų teikimo ir priemonių taikymo stebėseną, tiesiogiai ir pasitelkus atstovų ir šeimos organizacijas būtų išklaudyta neįgalių vaikų nuomonė. Šiuo tikslu ES valstybės narės turėtų apsvarstyti galimybę stiprinti taikomus konsultavimosi mechanizmus, pvz., įsteigti patariamąsias įstaigas, į kurių veiklą įsitrauktų neįgalūs vaikai ir jų atstovai.

Į šeimas orientuotų paslaugų teikimas

Neįgalūs vaikai smurtą patiria ir šeimoje. Respondentai nurodė, kad išsekimas, nuovargis, sunki ekonominė padėtis ir vienišumo jausmas neįgalių vaikų šeimose ir tarp jų globėjų yra pagrindiniai smurtą sukiantys veiksniai. Respondentai atkreipė dėmesį

į tai, kad parama mažinant neįgalių vaikų šeimoms ir jų globėjams tenkančią finansinę, psichologinę ir emocinę naštą yra nepakankama, ir pabrėžė, kad, siekiant mažinti stresą, svarbu įgyvendinti, pvz., poilsio, programas. Dauguma respondentų nurodė, kad neįgaliesiems vaikams ir jų šeimoms skirtų paslaugų ypač trūksta kaimo vietovėse.

Respondentai mano, kad smurto pavojus ir reagavimas į smurtą gali būti susiję su vaiko asmenine arba šeimos padėtimi, pvz., skurdo rizika, priklausymu migrantų šeimai arba tautinei mažumai arba vaiko auginimu vieno iš tėvų šeimoje. Respondentai finansinę įtampą šeimose dažnai nurodė kaip galimą nepriežiūros priežastį ir pagrindinę sritį, kurioje būtina teikti socialinę paramą. Respondentai manė, kad žemiau skurdo ribos gyvenančios šeimos turi mažiau žinių apie paslaugas ir mažesnes galimybes gauti šias paslaugas, taigi ir paramą.

Respondentai taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad dėl neįgalaus šeimos nario, ypač vaiko, jaučiama gėda ir nusivylimas ir kad negalia gali būti laikoma draudžiama tema. Dėl šios priežasties šeimos nariai nenoriai naudojami paramos paslaugomis, kurios gali padėti išspręsti išsekimo arba nuovargio problemą (žr. išsamios ataskaitos 3.2, 3.3, 4.3 ir 4.6 skirsnius).

FRA nuomonės

ES valstybės narės turėtų suteikti vaiko apsaugos tarnyboms galimybę naudotis reikalingu mokymu ir ištekliais, kad užkirstų kelią nesirūpinimui vaikais ir padėtų šeimoms užtikrinti, kad neįgalūs vaikai pasilikytų su savo šeimomis ir kartu būtų apsaugoti vaiko interesai. Šiuo tikslu vaiko apsaugos tarnybos turėtų teikti tikslingą informaciją, gaires, patarimus, remti bendraamžius ir mokyti šeimas, taip pat teikti tiesioginę ir netiesioginę finansinę paramą, skirtą neįgalių vaikų ir jų šeimų poreikiams patenkinti. Tėvams ir kitiems globėjams turėtų būti siūlomos įperkamos poilsio programos, kad būtų užkirstas kelias nuovargiui arba vaikų nepriežiūrai dėl išsekimo.

Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad vaiko apsaugos tarnybos, pvz., iš anksto nustatydamos riziką ir teikdamos visapusiškas į paramą šeimoms orientuotas paslaugas, pripažintų ir šalintų įvairius rizikos, su kuria susiduria neįgalūs vaikai, veiksnius. Ypatingą dėmesį, įskaitant bendradarbiavimą su vaikams ir neįgaliesiems vaikams ir suaugusiems neįgaliesiems atstovaujančiomis organizacijomis, reikėtų skirti migrantų ir vienišų tėvų šeimoms, šeimoms, kurioms gresia skurdo rizika, arba į kitą pažeidžiamą padėtį patekusioms šeimoms ir kaimo vietovėse gyvenančioms šeimoms, nes jos gali nežinoti apie prieinamą paramą.

Integruoto švietimo ir dalyvavimo visose gyvenimo srityse vienodomis sąlygomis su kitais užtikrinimas

Respondentai nurodo, kad neįgalūs vaikai dažniau tampa savo bendraamžių ir mokytojų išnaudojimo mokykloje aukomis. Tai rodo, kad nėra tinkamų mechanizmų, padedančių užtikrinti integraciją įprastose mokyklose, kad mokytojų mokymas yra netinkamas ir kad nėra griežtos prevencijos sistemos. Respondentai užsiminė apie plačiai paplitusias patyčias iš neįgalių vaikų, taip pat kitas, ne tokias akivaizdžias smurto formas, pvz., atskirtį ir izoliaciją. Tyrimas rodo, kad valstybės narės įgyvendina įvairias patyčių problemos mokyklose sprendimo priemones ir kad šiose priemonėse galėtų būti daugiau dėmesio skiriama neįgaliesiems vaikams.

Neįgaliųjų teisių konvencijos 24 straipsniu susitariančiosios valstybės aiškiai įpareigojamos užtikrinti, kad švietimo sistema būtų orientuota į neįgalių vaikų integraciją, be to, valstybėms nustatoma pareiga teikti paramą, kuri yra būtina visapusiškam ir vienodam neįgalių vaikų dalyvavimui švietimo sistemoje užtikrinti. Tačiau dauguma respondentų atkreipė dėmesį į sunkumus, su kuriais susiduriama kuriant integracinę švietimo sistemą, ir teigė, kad, siekiant užtikrinti saugią aplinką visiems vaikams, įskaitant neįgalius, įprastinėse mokyklose reikia teikti tinkamą paramą, kad būtų užtikrintas tikras dalyvavimas, o ne tik integracija (žr. išsamios ataskaitos 3.3, 4.2 ir 4.4 skirsnius).

FRA nuomonės

ES valstybės narės turėtų užtikrinti, kad mokyklose būtų sudaryta saugi ir palanki aplinka, įskaitant visišką bet kokių formų smurto netoleravimą, ir kad jose būtų taikomi veiksmingi mechanizmai, padedantys reaguoti pasirodžius pirmiesiems priešiško požiūrio požymiams. Į kovos su patyčių politiką ir procedūras reikėtų aiškiai įtraukti neįgalius vaikus.

Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad visi mokytojai, pagalbinių darbuotojai ir kiti švietimo specialistai turėtų įgūdžių ir priemonių smurto prieš neįgalius vaikus mokyklos aplinkoje atvejams nustatyti ir į juos reaguoti. Švietimo įstaigos galėtų apsvarstyti galimybę į mokytojų mokymo programą įtraukti vaiko teisių klausimus, ypatingą dėmesį skiriant neįgalių vaikų teisėms. Jos taip pat turėtų atkreipti dėmesį į tai, kad nėra tinkamo mokymo, susijusio su smurto nustatymu ir ankstyva intervencija, arba jis nepakankamas.

Nacionaliniams žmogaus teisių mechanizmams, įskaitant lygybės įstaigas, nacionalines žmogaus teisių institucijas ir vaikų ombudsmenus, reikėtų suteikti įgaliojimus, išteklius ir skatinti juos užtikrinti neįgalių vaikų teisių švietimo srityje stebėseną, informuotumą apie jas didinimą, taip pat imtis daugiau veiksmų, susijusių su smurto ir nepriėmimo į įprastines mokyklas atvejais ir patyčiomis iš neįgalių vaikų.

Vaikams, neįgaliems vaikams ir suaugusiems neįgaliams atstovaujantioms organizacijoms turėtų būti skatinamos teikti paramą neįgaliems vaikams ir jų šeimoms, taip siekiant užtikrinti jų integraciją į švietimo sistemą, be to, jos turėtų rengti ir įgyvendinti švietimo kampanijas, kurios būtų pagrįstos savarankišku neįgaliųjų dalyvavimu ir pavyzdiniais modeliais mokyklose. Tokie veiksmai taptų veiksmingesni, jeigu mokyklos vadovai teiktų informaciją ir žinias apie konkrečius įvairių formų ir masto negalią turinčių vaikų paramos poreikius.

Deinstitucionalizavimo pastangų didinimas ir institucijų stebėsenos stiprinimas

Nėra jokių patikimų duomenų apie tikslų įvairiose vaikų globos įstaigose gyvenančių vaikų skaičių, tačiau skaičiavimai rodo, kad apytiksliai 150 000 vaikų visoje ES gyvena stacionarinės globos įstaigose. Valstybės narės pastaraisiais metais darė pažangą laipsniškai pereidamos nuo institucinių globos sistemų prie globos šeimoje. Tačiau neįgalių vaikų institucionalizacija toliau kelia nerimą, tą ne kartą pažymėjo Vaiko teisių konvencijos ir Neįgaliųjų teisių konvencijos komitetai. Dėl institucionalizacijos didėja tikimybė, kad vaikai taps nepriežiūros ir psichinio, fizinio ar seksualinio smurto aukomis; kai kurie respondentai mano, kad pati institucionalizacija yra smurto forma. Be to, valstybių narių stacionarinės globos įstaigų personalo tikrinimas ne visada apima visas specialistų grupes ir dažnai tokia tikrinimo tvarka nėra reglamentuojama įstatymu. Respondentai manė, kad smurtas ir nepriežiūra vaikų globos įstaigose gali būti lengvai nuslepiama. Jie kritikavo nepakankamai griežtus stebėsenos mechanizmus ir atkreipė dėmesį į tai, kad vaikų globos įstaigos dažnai nėra sistemingai tikrinamos, be to, tikrinimas yra reakcinis, o ne prevencinis, pvz., tikrinama tik po to, kai žiniasklaidoje pranešama apie išnaudojimo arba mirties atvejus vaikų globos įstaigose. Kai kurie respondentai taip pat teigė, kad tam tikros stebėsenos institucijos yra nepakankamai kompetentingos ar nepriklausomos.

Kitos respondentų nurodytos problemos yra susijusios su sunkiomis darbuotojų darbo sąlygomis, dėl kurių jie patiria nuovargį, ir netinkamu, atsitiktiniu ir dažnai neprivalomu mokymu.

2014–2020 m. Europos struktūrinių ir investicijų fondų (ESIF) teisės aktų rinkinyje nustatyti svarbūs pakeitimai, kuriais pirmenybė teikiama deinstytucionalizavimui ir Neįgaliųjų teisių konvencijos laikymuisi. Socialinės įtraukties skatinimui ir kovai su skurdu ir diskriminacija taikomi kriterijai, vadinamosios *ex ante* sąlygos, kurias turi įvykdyti valstybės narės, kad galėtų gauti ESF fondų lėšas, yra ypač svarbūs ir apima „perėjimą nuo institucinės globos prie globos bendruomenėse“ (žr. išsamios ataskaitos 3.2 ir 3.3 skirsnius).

FRA nuomonės

Valstybės narės turėtų apsvarstyti galimybę drausti perduoti vaikus, ypač jaunesnius nei trejų metų, vaikų globos įstaigoms, nepaisant jų negalios rūšies ar rimtumo, kaip nustatyta JT alternatyvios vaikų priežiūros gairėse. Valstybės narės turėtų finansuoti greitą neįgalių vaikų deinstitucionalizavimą ir visišką jų integraciją į bendruomenę. Šiuo atžvilgiu valstybės narės turėtų pasinaudoti ES struktūriniais ir investicijų fondais, kad remtų neįgalių vaikų ir jų šeimų perėjimą nuo institucinės globos prie globos šeimoje.

Siekdamos kovoti su nepriežiūra, blogu elgesiu ir kitų formų smurtu, valstybės narės turėtų stiprinti vaikų globos įstaigų ir kitų rūšių uždaro gyvenamosios aplinkos stebėseną ir tikrinimą. Tai ypač svarbu vykdant deinstitucionalizavimą (kuris iš dalies finansuojamas ES struktūrinių ir investicijų fondų lėšomis). Stebėseną turėtų būti nepriklausoma, tinkamai finansuojama ir ją vykdant turėtų būti atliekami reguliarūs ir neplanuoti patikrinimai.

Tikslinių priemonių kūrimas, tinkamų išteklių skyrimas ir žmogiškųjų išteklių gebėjimų gerinimas

Tyrimas leidžia daryti išvadą, kad galiojančios nacionalinės teisinės ir politinės sistemos gali padėti spręsti smurto prieš neįgalius vaikus problemą tik jeigu joms įgyvendinti skiriami pakankami ištekliai. Respondentai pernelyg gausų neapmokytų darbuotojų skaičių, personalo nuovargį, išteklių trūkumą ir sunkias darbo sąlygas nurodo kaip tam tikras kliūtis, trukdančias veiksmingai spręsti smurto prieš neįgalius vaikus problemą.

Respondentai mano, kad ne tik specializuoti specialistai, kurie kasdien bendrauja su neįgaliais vaikais, bet ir bendras paslaugas teikiantys specialistai, pvz., gydytojai, slaugytojai ir mokytojai, turėtų būti apmokyti neįgalių vaikų teisių, prieinamų bendravimo būdų klausimais, taip pat supažindinti su priemonėmis ir procedūromis, padedančiomis nustatyti smurto prieš neįgalios vaikus atvejus, į juos reaguoti ir apie juos pranešti.

Respondentai mano, kad įgyvendinant įstatymus ir politiką pagrindinė problema yra ta, kad nėra praktinių gairių ir priemonių. Šios gairės ir priemonės galėtų būti skirtos įvairiems specialistams, be to, jose galėtų būti nustatyta aiški smurto prevencijos ir reagavimo į ją tvarka.

Siekdama remti su tyrimais, mokymu, gairių rengimu ir gerosios patirties mainais susijusią veiklą, įskaitant veiklą smurto prieš vaikus srityje, ES nustatė ES finansavimo schemas, pvz., 2014–2020 m. Teisių, lygybės ir pilietiškumo programą, kuri 2013 m. pakeitė „Daphne“ programą. Respondentai pripažįsta teigiamą šių finansavimo schemų poveikį, kuris joms galimas nacionaliniu lygmeniu (žr. išsamios ataskaitos 2.3, 4.4 ir 4.6 skirsnius).

FRA nuomonės

ES valstybės narės, rengdamos praktines gaires, protokolus ir mokymo kursus, turėtų padėti veiksmingai įgyvendinti galiojančius smurto prieš neįgalios vaikus prevencijos įstatymus ir politiką, kad sudarytų sąlygas specialistams nustatyti smurto prieš neįgalios vaikus atvejus, tinkamai remti aukas ir jų šeimas ir užtikrinti, kad kaltininkai būtų patraukti atsakomybėn. Tokios priemonės turėtų būti kuriamos kartu su neįgaliesiems vaikams ir suaugusiems neįgaliesiems ir jų šeimoms atstovaujančiomis organizacijomis, be to, jos turi būti remiamos užtikrinant joms įgyvendinti reikalingus žmogiškuosius ir finansinius išteklius.

Valstybės narės turėtų peržiūrėti reikalavimus, susijusius su neįgaliais vaikais dirbančių specialistų kvalifikacija ir darbo sąlygomis, ir užtikrinti, kad šie specialistai turėtų būtinius įgūdžius ir laiko smurto prieš vaikus prevencijai vykdyti ir reaguoti į smurtą prieš vaikus.

Valstybės narės turėtų rengti privalomus specialistų, kurie, tikėtina, gali dirbti su neįgaliais vaikais, mokymo kursus. Tokie mokymo kursai turėtų būti pagrįsti sisteminiu poreikių vertinimu ir juose turėtų būti aptariama teisinė ir politinė sistema, streso valdymas, smurto atvejų nustatymo ir pranešimo apie juos tvarka.

Mokymo kursuose taip pat reikėtų aptarti, kaip tinkamai bendrauti su vaikais, įskaitant klausos, pažintinę, kalbos, protinę ar psichologinę negalią turinčius vaikus. Mokymo kursai turėtų būti skirti įvairiems specialistams, įskaitant mokytojus ir kitus švietimo specialistus, gydytojus, slaugytojus ir kitus sveikatos priežiūros specialistus, specialių ir bendrų paslaugų vaikams teikėjus ir globos darbuotojus.

Turėtų būti parengtos su neįgaliais vaikais dirbantiems specialistams, taip pat bendras paslaugas teikiančiam personalui, pvz., sveikatos ir švietimo specialistams, skirtos rekomendacijos ir priemonių rinkiniai, siekiant nustatyti aiškias pareigų, prevencijos, perdavimo ir veiksmų, kuriuos reikia atlikti kilus įtarimui dėl smurto, gaires.

Siekdamos tvary ir apčiuopiamų socialinės įtraukties rezultatų, valstybės narės turėtų pasinaudoti prieinamu ES finansavimu, pvz., ESIF ir Teisių, lygybės ir pilietiškumo programa, kad sukurtų bendruomenių vaikams ir jų šeimoms teikiamas paslaugas ir didintų visuomenės informuotumą.

Europos Komisija turėtų užtikrinti, kad būtų įgyvendintos JT neįgaliųjų teisių konvencijos baigiamosios pastabos dėl Europos struktūrinių ir investicijų fondų naudojimo. Šiose pastabose Europos Sąjungai rekomenduojama stiprinti ESF fondų naudojimo stebėseną siekiant užtikrinti, kad jie būtų griežtai naudojami paramos paslaugoms, skirtoms vietos bendruomenėse gyvenantiems neįgaliesiems, gerinti, o ne vaikų globos įstaigoms pertvarkyti ir plėsti, ir kad Europos Sąjunga, nustačiusi pagrindinių teisių pažeidimo atvejus, sustabdytų, panaikintų ir išieškotų mokėjimus.

Duomenų rinkimas

Tyrimas rodo, kad padidėjo informuotumas smurto prieš neįgalios vaikus ir Vaiko teisių konvencijoje ir Neįgaliųjų teisių konvencijoje nustatytų teisių įsipareigojimų klausimais, tačiau vis dar trūksta patikimų duomenų apie padėtį ES. Respondentai mano, kad informacijos apie smurto prieš neįgalios vaikus mastą, formas ir požymius trūkumas trukdo kurti tikslingą politiką ir programas. Neturėdami tinkamų duomenų, paslaugų teikėjai nežino, kokie yra neįgalių vaikų poreikiai, ir dėl šios priežasties kyla rizika, kad dėl tarnybų neprieinamumo ir nereagavimo neįgalūs vaikai nesulauks pagalbos.

Tyrimas taip pat rodo, kad kai kurios šalys renka duomenis apie smurtą prieš neįgaliosuosius, tačiau

duomenų neskirsto pagal amžių, o kitos apskritys renka duomenis apie smurtą prieš vaikus, tačiau nerenka informacijos apie vaikų negalios statusą. Tai galima pasakyti tiek apie oficialius vyriausybinius šaltinius, tiek apie pilietinės visuomenės renkama informaciją.

Respondentai pabrėžė, kad tais atvejais, kai duomenys ir tyrimai apie neįgalių vaikų padėtį yra prieinami, reikėtų stengtis apie šiuos duomenis informuoti visus suinteresuotuosius subjektus, kad būtų paskatinta įgyvendinti įrodymais pagrįstas reformas ir tikslingas priemones.

FRA nuomonės

Atsižvelgdamos į savo įsipareigojimus pagal tarptautinę teisę, ES ir jos valstybės narės turėtų rinkti suskirstytus statistinius ir tyrimų duomenis, kad jais remdamosi galėtų nustatyti ir įgyvendinti smurto prieš neįgalius vaikus prevencijos ir kovos su juo politiką. Valstybės narės, kurios jau renka duomenis apie smurtą prieš vaikus, turėtų užtikrinti, kad šie duomenys būtų tinkamai suskirstyti ir prieinamos formos. Duomenyse turėtų būti pateikiama bent jau informacija apie praneštus smurto prieš neįgalius vaikus atvejus, tyrimus, baudžiamuosius persekiojimus ir suteiktas apsaugos paslaugas. Duomenyse turėtų būti pateikiama informacija apie smurto rūšį, įskaitant tai, ar smurtas pagrįstas diskriminacija, ar neapykanta, apie nusikaltėlių, negalios rūšį, įskaitant kelias negalios formas arba sunkią negalią, taip pat kitas aukos savybes, pvz., lytį, migranto statusą, socialinę ir ekonominę padėtį, kad būtų nustatyta neįgalių vaikų pogrupių struktūra ir informacija apie juos.

Valstybės narės taip pat turėtų rinkti ir skelbti suskirstytus duomenis apie krizės karštųjų linijų, vaiko pagalbos linijų veikimą ir paramos aukoms paslaugas.

Valstybės narės galėtų apsvarstyti galimybę sukurti duomenų bazę, kurioje būtų pateikiamas prieinamų įvairių paramos formų paslaugų ir pilietinės visuomenės organizacijų, įskaitant neįgaliųjų organizacijas ir paramos aukoms organizacijas, sąrašas. Ši duomenų bazė taip pat galėtų būti naudojama kaip bendra priemonė prieš esamų priemonių, pvz., mokymo ar informuotumo didinimo medžiagos.

Valstybės narės galėtų apsvarstyti galimybę, padedamos FRA, sukurti pagrindinių teisių rodiklius, kurie padėtų stebėti ir vertinti kovos su smurtu prieš neįgalius vaikus politikos ir priemonių įgyvendinimą.

Neįgalieji vaikai susiduria su rimtomis kliūtimis, trukdančiomis jiems naudotis savo pagrindinėmis teisėmis. Dažnai jie yra atskiriami nuo visuomenės, kartais, būdami toli nuo savo šeimų, gyvena vaikų globos įstaigose. Be to, jie negali pasinaudoti pagrindinėmis, pvz., sveikatos ir švietimo, paslaugomis, susiduria su stigmatizuojančiu elgesiu ir patiria diskriminaciją, taip pat seksualinį, fizinį ir psichologinį smurtą. Tarptautinėje, Europos ir nacionalinėje teisėje pripažįstama teisė į apsaugą nuo visų formų smurto. Tačiau nepaisant apsaugos priemonių, labiau tikėtina, kad neįgalios mergaitės ir berniukai, palyginti su jų bendraamžiais, patirs smurtą, seksualinį išnaudojimą arba patyčias mokykloje, namuose arba Europos Sąjungos institucijose; jie taip pat dažnai patiria su jų negalia susijusį smurtą.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra atidžiai išnagrinėjo svarbią smurto prieš neįgalius vaikus problemą, apie kurią retai pranešama, atliko dokumentų ir duomenų analizę ir surengė pokalbius su kompetentingais suinteresuotaisiais subjektais. Šioje ataskaitoje pateikiami to tyrimo rezultatai. Joje aptariami atitinkami tarptautiniai ir Europos standartai ir peržiūrimi kovą su smurtu prieš neįgalius vaikus reglamentuojantys nacionalinės teisės aktai ir politika. Ataskaitoje taip pat nagrinėjamas tokio smurto mastas ir įvairios jo priežastys, aplinka ir formos, be to, supažindinama su smurto prevencijos priemonėmis ir iniciatyvomis.

Papildoma informacija:

Išsami FRA ataskaita – *Violence against children with disabilities: legislation, policies and programmes in the EU* (Smurtas prieš neįgalius vaikus: ES teisės aktai, politika ir programos) – žr. <http://fra.europa.eu/en/publication/2015/violence-children-disabilities-eu>

Taip pat žr. FRA leidinius šia tema:

- FRA (2015 m.), teminis leidinys *Equal protection for all victims of hate crime – The case of people with disabilities* (Vienoda visų nusikaltimų dėl neapykantos aukų apsauga. Neįgaliųjų atvejo tyrimas), Viena, FRA (http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2015-focus-03-hate-crime-disability_en_o.pdf) (anglų kalba);
- FRA (2015 m.), *Vaiko interesus atitinkantis teisingumas. Specialistų patirtis ir nuomonės. Santrauka*, Liuksemburgas, Leidinių biuras (<http://fra.europa.eu/en/publication/2015/child-friendly-justice-perspectives-and-experiences-professionals-childrens>) (leidinys prieinamas visomis ES kalbomis);
- FRA (2015 m.), *Mapping of child protection systems* („Vaiko apsaugos sistemų apžvalga“, pateikiama internete) (<http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/comparative-data/child-protection>) (anglų, prancūzų ir vokiečių kalbomis).

FRA veiklos, susijusios su neįgaliaisiais, apžvalgą galima rasti adresu <http://fra.europa.eu/en/theme/people-disabilities>, o su FRA veikla vaiko teisių srityje galima susipažinti čia: <http://fra.europa.eu/en/theme/rights-child>.

Leidinių biuras

© Europos Sąjungos Pagrindinių teisių agentūra, 2015 m.
Nuotrauka © Shutterstock

Print: ISBN 978-92-9491-222-0, doi:10.2811/641270
PDF: ISBN 978-92-9491-223-7, doi:10.2811/10691

FRA – EUROPOS SAJUNGOS PAGRINDINIŲ TEISIŲ AGENTŪRA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Viena – Austrija
Tel. +43 158030-0 – faks. +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency